

В іншому напрямі працював Ф.І. Лавров, який досліджував зв'язок російського та українського народу в українському народно-поетичному епосі. [11, с.75] Він записав багато пісень від таких українських кобзарів, як Володимира Перепилюка, Павла Носача, Івана Іванченка. Також в збагаченні фольклорного матеріалу йому допомогли колгоспні поети Амбросий та Карненко, які писали вірші про життя українського селянина [11, с.75]. Багато матеріалів дослідник здобув про будівництво Каховської ГЕС та про самих будівників.

Таким чином, південноукраїнські матеріали з фольклору та етнографії, здобуті Інститутом етнографії АН СРСР в період 40-60-х років ХХ століття, мають велике значення для вивчення Південної України, як малодосліджуваного регіону. Завдяки проведеним історико-краєзнавчим експедиціям сьогодні ми маємо можливість ретельно і ґрунтовно дослідити культурне та духовне життя українського народу. А набутий Інститутом етнографії АН СРСР експедиційний досвід допомагає сучасним дослідникам у збиранні етнографічного та фольклорного матеріалу.

Джерела та література

1. Итс Р.В. Введение в этнографию: Учебное пособие. – Л., 1991.
2. Калашникова Н.М. Коллекция по народам Белоруссии, Украины, Молдавии // Этнографический обзор. – 1999. – №1.
3. Левин М. Полевые исследования Института этнографии в 1945 году // Советская этнография. – 1946. – №1.
4. Симоненко И.Ф. Экспедиция на Украину в 1945 году // Институт этнографии им. Миклухо-Маклая. Краткие сообщения. – Вып.2. – М., 1947.
5. Симоненко И.Ф. Материалы к истории духовой печи на территории Украины // Институт этнографии им. Миклухо-Маклая. Краткие сообщения. – Вып.8. – М., 1949.
6. Бутник-Сиверский Б. Народное искусство Советской Украины // Советская этнография. – 1954. – №2.
7. Бежкович А.С. Настенная роспись украинской хаты // Советская этнография – 1954. – №2.
8. Маркова Л.В. Поселения и жилище болгар-переселенцев в Бессарабии // Институт этнографии им. Миклухо-Маклая. Краткие сообщения. – Вып.24. – М., 1955.
9. Державин Н.С. Албанцы-арнауты на Приазовье Украинской ССР // Советская этнография. – 1948. – №2.
10. Крупянская В.Ю. Народное песенное творчество послевоенного периода // Советская этнография. – 1951. – №3.
11. Лавров Ф.И. Дружба русского, украинского и других народов СССР в украинском народно-поэтическом творчестве // Советская этнография. – 1954. – №2.

Пащенко А. Н. Южноукраинские материалы по фольклору и этнографии в отчетах Института этнографии АН СССР (1940 – 1960-е гг.)

Большой пласт южноукраинских материалов в течение XX века был собран исследователями Института этнографии АН СССР. По результатам экспедиционных исследований этого института можно судить о большом профессионализме участников экспедиций и многогранной тематике собранных источников. Именно этнографические и фольклорные источники дают нам возможность тщательно и обстоятельно исследовать культурную и духовную жизнь украинского народа на юге Украины.

Ключевые слова: фольклор, этнография, Институт этнографии АН СССР, Музей антропологии и этнографии, обряд, культура, экспедиции, народ, Южная Украина, источник, опрос, метод.

Pashnenko O. M. The Southern Ukraine's materials of folklore and ethnography in the reports of the Institute of ethnography of AS USSR (1940 – 1960s)

During the XX century the great amount of the Southern Ukrainian materials was gathered by the researches of the Institute of Ethnography. We can say about great professionalism of the participants of the expeditions and many-sided subjects of the gathered materials thanks to the results of the expeditions. The ethnographic and folklore sources allow us to investigate cultural and spiritual life of Ukrainian people of the south of Ukraine.

Keywords: folklore, ethnography, Institute of ethnography of AS USSR, Museum of Anthropology and of Ethnography, rite, culture, expeditions, people, Southern Ukraine, sources, poll, method.

УДК 930"199/20": 061.1 ЄС

К. О. Доценко

ІДЕЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРОПИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІВ (1990-ТІ РОКИ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

У статті розглядаються історіографічні аспекти ідеї об'єднаної Європи. Автор аналізує монографічні та дисертаційні праці сучасних українських вчених з проблеми, визначає особливості інтеграційних процесів у Європі.

Ключові слова: євроінтеграція, Європейський союз, об'єднана Європа, історіографія

На сучасному етапі розвитку людства все більшої актуальності набувають питання глобалізації. Досить широко обговорюються проблеми об'єднання країн світу для вирішення не тільки економічних та політичних питань, а й розв'язання проблем культурного розвитку.

Спільний ринок, забезпечення вільного пересування громадян, можливість європейців жити і працювати в будь-якій країні ЄС при чіткому дотриманні їхніх прав – усі ці чинники сприяли формуванню “європейської мрії”. Наприкінці XX століття об’єднана Європа постає багатозначним поняттям. Воно означає водночас і спільний ринок, і технологічне оновлення, і зразкове суспільство, засноване на дотриманні прав людини. Також поняття об’єднана Європа стало синонімом великої сили, здатної відігравати визначну роль на світовій арені.

На сучасному етапі розвитку Європейського Союзу якісно новою особливістю інтеграційних процесів є перетворення його на політичну силу.

На жаль, рівень знань в Україні про європейські інтеграційні процеси залишається незадовільним. Обізнаність та інтерес до євроінтеграційних процесів серед українців і в наш час залишаються не досить високими. Тому ідеї об’єднаної Європи та європейських інтеграційних процесів стають вагомими для подальшого вивчення та набувають актуальності з огляду на вибір довгострокових орієнтирів європейської політики України.

Зі здобуттям Україною незалежності вітчизняна історична наука тривалий час практично не приділяла уваги питанню європейських інтеграційних процесів. Ситуація змінюється лише на початку XXI ст., коли Україна задекларує курс на зближення з Європейським Союзом.

Мета даної наукової розвідки полягає у тому, щоб на основі комплексного вивчення монографій та дисертаційних досліджень українських науковців 90-х рр. XX ст. – початку XXI ст. дослідити стан розкриття проблем об’єднаної Європи та європейських інтеграційних процесів.

В українській історіографії періоду державної незалежності вийшла низка праць, в яких розглядаються ідеї об’єднаної Європи та європейські інтеграційні процеси. Серед досліджень українських істориків, присвячених європейським інтеграційним процесам, значне місце посідає монографія В.В. Копійки та Т.І. Шинкаренка “Європейський Союз: заснування та етапи становлення”. У роботі логіка викладення матеріалу відповідає діалектиці інтеграційних процесів у Європі, починаючи з ранніх повоєнних років і закінчуючи кінцем 90-х рр. Структура монографії побудована згідно з основними етапами розвитку європейської інтеграції, що дозволяє розкрити закономірності й послідовність євроінтеграційного процесу.

Дослідники докладно висвітлюють витоки й еволюцію ідей і концепцій єдиної Європи. Подають послідовну характеристику основних етапів становлення комунітарного економічного, валютно-фінансового, політико-правового і соціального простору. Висвітлені питання еволюції спільної політики Співтовариства, розвитку інституціональної системи Європейського Союзу, розширення і поглиблення євроінтеграційних процесів, формування співробітництва країн-членів у зовнішньополітичній сфері тощо. Окремий розділ присвячений проблематиці входження України в ЄС.

У монографії В.В. Копійка та Т.І. Шинкаренка доводяться висновки, що “рух до об’єднаної Європи міг бути лише поетапним – від простих, секторальних форм регіональної інтеграції до більш складних і широкомасштабних: від Митного союзу і спільного ринку товарів – до єдиного внутрішнього ринку з вільним рухом товарів, послуг, капіталу, осіб, потім – до ЕВС і запровадження єдиної європейської валюти і лише на завершальному етапі – до політичного союзу. Поетапно відбувалося розширення сфери Співтовариства: від формування ССП, спільної торговельної, конкурентної й транспортної політики до спільної науково-дослідницької, соціальної, регіональної, валютної політики” [6, с.406].

Вагомою колективною працею, в якій досліджуються європейські інтеграційні процеси, є дослідження В.А. Манжолі, М.М. Білоусова, Л.Ф. Гайдукова та ін. “Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945 – 70-ті роки XX століття)”. У ній детально розкриваються процеси задуму та становлення ідеї об’єднаної Європи в широких політичних колах європейських країн. Зокрема, автори доводять, що “майже до кінця 1958 року країни “малої Європи” пов’язували майбутнє європейського будівництва саме з Великобританією, яка була членом Західноєвропейського союзу, а з 1954 р. – асоційованим членом Європейського об’єднання вугілля та сталі. Однак з приходом до влади у Франції генерала де Голля, який, спираючись на підтримку канцлера Німеччини К. Аденауера, наставляв на умови римських угод, країни “малої Європи” згрупувалися навколо Франції” [9, с.296].

Наступним етапом інтеграційних процесів, який розглядається в монографії, є 60-ті роки XX століття, коли стає зрозумілим, що в “економічному плані ЄАВТ не в змозі конкурувати з ЄЕС. Тому практично всі більш-менш розвинуті країни Європи вирішують вступити до ЄС” [9, с.297-298].

Автори послідовно доводять думку, що у цілому країни “малої Європи” схвально поставилися до прийняття нових членів до ЄЕС [9, с.297]. Тобто розширення ЄС давало можливість промисловим та торговельним колам Федеративної Республіки Німеччини, Італії та Франції розраховувати на зростання експорту своєї продукції до Великобританії та скандинавських країн. Проте тільки зі зміною влади у Франції Великобританія офіційно була прийнята до Європейського Союзу.

У роботі також йде мова про період 70-х років, коли країни ЄЕС схвалили розроблену Ж. Помпідю концепцію завершення, розширення та поглиблення інтеграції, яка може вивести Європейське співтовариство на якісно новий рівень [9, с.300].

Як бачимо, монографія є ґрунтовним й вагомим дослідженням колективу науковців, де головною думкою постулюється теза про те, що “незважаючи на певні труднощі, з якими зіткнулося Європейське співтовариство в питаннях політичної співпраці, загальні результати європейського інтеграційного процесу повоєнного періоду були досить значними. Країни Західної Європи за короткий строк не тільки відновили свій економічний потенціал, а й перетворилися на впливовий центр, який поряд із США та СРСР намагав-

ся сформувати та проводити самостійну зовнішню політику, що відображала спільні західноєвропейські інтереси та цінності” [9, с.305].

Важливою працею є дисертаційне дослідження запорізького історика А.В. Омельченка “Франко-німецькі відносини у контексті євроінтеграційних процесів (друга половина 40-х – друга половина 60-х років ХХ ст.)”. Автор вважає, що Франція та Німеччина й на сьогодні вважаються “локомотивом” об’єднаної Європи, державами, які у значній мірі впливають на її політику, визначаючи її майбутнє [3, с.1]. У роботі автор аргументовано доводить важливу роль Франції та Федеративної Республіки Німеччини на початковому етапі розвитку об’єднаної Європи. Зокрема, вказує, що стосунки між Францією та Німеччиною на початковому етапі будівництва європейської спільноти не тільки довели неможливість серйозних інтеграційних зрушень без порозуміння цих великих європейських гравців, а й визначили шляхи та форми об’єднавчого процесу на багато років вперед. На взаємини між цими державами впливали як історичні стереотипи, так і зовнішні фактори, спричинені тиском наддержав, що намагалися використати розбіжності між країнами в своїх інтересах [3, с.14].

Науковець доводить, що “спроби виявлення основних тенденцій розвитку відносин між Францією та Німеччиною (Західною Німеччиною) – двома ключовими гравцями на арені європейської інтеграції, на яких базується фундамент Євросоюзу, – стають важливими. Адже саме суперечки між цими двома країнами, які формують своєрідну “вісь” європейського континенту, довгий час робили неможливими створення будь-якої стабільної системи, що гарантувала б безпеку в Європі. Розуміння витоків цих суперечностей та визначення шляхів їх подолання могло б стати також наочним прикладом для формування відносин України зі своїми сусідами” [3, с.1].

Харківський дослідник Д.В. Ченчик у дисертації “Ідея об’єднаної Європи та пошук шляхів її реалізації” розглядає розвиток європейської ідеї до і після Другої світової війни, визначає її вплив на суспільно-політичні кола західноєвропейських країн і уточнює обставини створення перших багатосторонніх організацій у Європі.

Дослідник доводить, що “переосмислення причин виникнення Першої світової війни спричинило зростання популярності планів створення єдиної Європи як однієї з альтернатив розв’язання політичних проблем, що знайшло відображення в діяльності Пан-європейського союзу Куденхове-Калергі й ініціативи А. Тріана. Проте складна економічна ситуація, повсюдне зростання націоналізму і протекціонізм обумовили її невдачу” [5, с.14].

Д.В. Ченчик приходить до висновку, що “історія становлення європейської ідеї (до 1945 р.) має тривалий шлях формування: від міркувань про “вічний мир” на континенті до злагоджених концепцій і планів багатонаціональної федерації. А 1945–1952 рр. стали часом мобілізації суспільної думки, створення й консолідації великої кількості організацій на підтримку об’єднання Європи, розробки конкретних проєктів на громадському й державному рівнях, уточнення позицій зацікавлених сторін і пошуку взаємоприйнятних варіантів. Заснування відповідно до Паризького договору 1951 р. Європейського співтовариства вугілля і сталі, його успіхи на шляху економічної реконструкції країн-учасниць обумовили в остаточному підсумку напрямок подальших об’єднавчих процесів на континенті” [5, с.16].

Заслуговує на значну увагу дослідження Б. Мірхана “Європейська політика Франції (80 – початок 90-х років)”. Автор аналізує європейський напрямок зовнішньої політики Франції у взаємозв’язку його основних структурних елементів з радикальними змінами європейського політичного пейзажу на рівні теоретико-концептуальної розробки та практичної реалізації європейської політики.

Після комплексного аналізу науковець приходить до таких висновків. Незважаючи на низку різних коригувань зовнішньої політики Франції, Європа продовжує домінувати у зовнішньополітичній доктрині всіх урядів П’ятої республіки. У Франції об’єднану Європу бачать:

- 1) як федеративну в економічному і фінансово-валютному аспекті;
- 2) як конфедеративну у зовнішній політиці і питаннях безпеки.

З проблем воєнно-політичної безпеки в Європі Франція продовжує виступати в ролі одного з головних гарантів європейської рівноваги [2, с.23-24].

Вагомою працею є дисертаційне дослідження І.І. Погорської “Євроінтеграційна політика Франції”. Робота заслуговує на окрему увагу, оскільки в ній розглядаються такі питання, як вплив зовнішньої політики Франції на євроінтеграційні процеси, важливість співробітництва Франції з іншими країнами Західної Європи тощо.

Автор ґрунтовно доводить, що інтеграційна політика Франції базується на глобальному баченні стратегії розвитку європейського регіону як полюсу світової рівноваги. Інтеграційний процес розглядається як складова цивілізаційного проєкту і є відповіддю регіональної спільноти на глибинні трансформації світової системи міжнародних відносин.

Дослідниця зауважує, що в практичному вимірі поступово актуалізуються можливості функціонально-інструментального підходу. Пріоритет участі в інституційному реформуванні ЄС, створенні механізму “по-силеного співробітництва” паралельно з нарощуванням французької присутності на потенційному просторі регіонального утворення є ознакою праксеологізації інтеграційної дії Франції, що підтверджує чи заперечує правильність обраних концептуальних засад шляхом їх практичної версифікації.

У роботі акцентується увага, що провідною детермінантою інтеграційного розвитку європейського регіону константно залишається франко-німецька взаємодія. Партнерський діалог між Францією і ФРН найбільш багатовимірним чином віддзеркалює складність характеру інтраєвропейського інтеграційного дис-

курсу, що заломлюється крізь призму труднощів співіснування (різного досвіду державотворення, традицій політичного адміністрування, геополітичних орієнтацій).

Автор наголошує, що легітимізація ЄС як зовнішньополітичної сутності в межах світової системи міжнародних відносин модифікує платформу трансатлантичного співробітництва. Імплікації нової ланки до євро-американського системного ланцюга відповідає реалізація французької програми комплексної автономізації європейського регіону від впливу втручання США до внутрішньої та зовнішньої політики ЄС. Французьке стратегічне бачення проблеми розширення ЄС відповідає сенсу проекту "єдиної Європи" і фіксує потребу включення "нових демократій" як повноправних складових до регіональної політичної системи. Попередньою умовою здійснення розширень союзної території визначена інституційно-реформуюча підготовка ЄС до майбутньої титанізації" [4, с.15-16].

Наступна низка розглянутих праць присвячена європейській політиці Німеччини.

Грунтовним дослідженням з цієї теми є робота А. І. Кудряченко "Європейська політика Федеративної Республіки Німеччини (1970–1991 рр.)". Дослідник говорить про проблеми "зовнішньої політики ФРН, що представляє одну із провідних демократій Заходу, справляє значний вплив на ситуацію не лише на європейському континенті, а й у світі в цілому. Стан міжнародних відносин багато в чому залежав у попередні десятиріччя і залежить сьогодні саме від реального змісту європейської політики Федеративної Республіки Німеччини. Перші кроки до подолання воєнно-політичного розколу Європи були зроблені на рубежі 70-х років переважно завдяки європейській політиці Бонна" [7, с.5].

У монографії досліджуються особливості формування та реалізація європейського курсу ФРН в історично завершений період. Автор приходять до висновку, що "західноєвропейська політика Бонна уможливила еволюцію розвитку країни від свідомо запрограмованої залежності до взаємозалежності у межах західного виміру та відповідних політичних координат" [7, с.17].

Водночас А.І. Кудряченко визначає європейську політику ФРН, як "ставлення урядових кіл і провідних партій цієї держави до проблем упорядкування й розвитку політичних процесів в Європі" [7, с.25], серед яких він бачить також німецько-німецькі відносини, "східну політику" ФРН і відносини з Радянським Союзом.

Новітньою науковою розвідкою, що заслуговує детального вивчення, є монографія С.В. Кондратюка "Європейська політика об'єднаної Німеччини". Автор стверджує, що "Федеративна Республіка Німеччина як одна з провідних демократій Заходу є провідним політичним гравцем у Європі і впливовим суб'єктом у світовій політиці. Розвиток і перспективи європейської інтеграції як у попередні десятиріччя, так і нині, багато в чому залежать від реального змісту зовнішньої політики ФРН. Перші кроки на шляху розбудови тісної економічної співпраці країн Західної Європи на початку 50-х років відбулися завдяки активній підтримці Бонна. Надалі ФРН відіграла істотну роль у поглибленні та розширенні інтеграції на континенті, у формуванні структур і механізмів Європейського економічного співтовариства, у створенні сучасної архітектури Європейського Союзу" [8, с.14].

Ключовою складовою зовнішньополітичного курсу Німеччини є "європейська політика", під якою автор розуміє політику ФРН щодо розширення та поглиблення європейської інтеграції. Такий підхід поділяє більшість як вітчизняних, так і зарубіжних політологів. "Він також цілком узгоджується із зовнішньополітичною традицією Федеративної Республіки Німеччина, згідно з якою німці під "європейською політикою (Europa-Politik)" розуміють саме німецьку політику щодо розбудови, функціонування і розширення Європейського Союзу (до 1992 р. стосовно ЄЕС)" [8, с.56].

Багатосторонній вимір зовнішньополітичної стратегії ФРН досліджується у монографії Р. А. Кривоноса "Німеччина в структурі європейської співпраці".

Дослідник доводить, що Німеччина відіграє важливу роль у становленні об'єднаної Європи. "90-ті роки минулого століття, дозволили Німеччині посісти одне з провідних місць в системі міжнародних відносин у Європі. Досягнення цієї мети стало можливим завдяки використанню кооперативних зовнішньополітичних стратегій та тісній інтеграції держави у структурі безпеки і співробітництва на континенті" [1, с.2].

Автор приходять до висновку, що "внаслідок глобальних змін кінця 80-х – початку 90-х років Німеччина отримала засоби структурного впливу на політичну й економічну ситуацію на європейському континенті, тобто здатність впливати на структуру міжнародних відносин, у рамках якої діють інші міжнародні актори" [1, с.20].

Як засоби німецького впливу дослідник відзначає залежність низки валют малих європейських країн від німецької марки у 90-х рр. минулого століття, інвестиційну й торговельну прив'язку цих країн до німецької економіки, визначальний вплив ФРН на формування бюджету ЄС і низки інших європейських міжнародних організацій тощо.

У праці "Українсько-німецьке співробітництво у контексті європейської інтеграції (90-ті роки XX ст.)" А.Ю. Мартинов [10] зробив спробу висвітлити політичне, економічне та військово-політичне співробітництво України й об'єднаної Німеччини на сучасному етапі європейського інтеграційного процесу.

В іншій монографії цього автора – "Об'єднана Німеччина: від "Боннської" до "Берлінської" республіки (1990 – 2005 рр.)" [11] аналізується проблематика конвергенції Заходу та Сходу Німеччини на підставі документальних джерел і новітніх праць німецьких науковців. Зокрема, фундаментально розглядається питання соціально-економічного, внутрішньополітичного розвитку й еволюції зовнішньої політики ФРН у контексті європейської інтеграції та сучасних процесів глобалізації.

Європейська інтеграція – магістральний напрямок розвитку континенту, досвід якої має не лише регіональне, а й глобальне світове значення. У процесі інтеграції знайдено й апробовано на практиці розв'язання найскладніших економічних, соціальних, політико-правових проблем, які постали перед людством у ХХ столітті. Майже за півстоліття розвитку інтеграції Європейський Союз перетворився в один з основних економічних центрів сучасного світу, який переважає в сукупному валовому продукті й обсязі зовнішньої торгівлі такі провідні світові держави, як США і Японія.

Економічна інтеграція – рушійна сила процесу об'єднання Європи. Вона не є самоціллю, однак у найбільшій мірі відповідає повсякчасним потребам країн-учасниць і їхнього населення, сприяє зростанню добробуту і меншою мірою торкається таких чутливих сфер державного суверенітету, як національна безпека, оборона, зовнішня політика й ін. Однак прогрес економічної інтеграції не генерує автоматичне поглиблення політичного співробітництва. Водночас, спроби передчасно форсувати політичну й військову інтеграцію успіху не мали.

Аналіз сучасного стану розвитку європейських інтеграційних процесів неможливий без врахування історії розвитку ідеї об'єднання Європи та основних теоретичних підходів, що були започатковані та розвивалися упродовж декількох сторіч європейської історії. Тому вивчення різних аспектів та форм існування "європейської ідеї" має важливе значення для розуміння суті всіх сучасних теорій та концепцій створення об'єднаної Європи, а також практичних заходів щодо їхньої реалізації. В умовах, коли в ЄС відбувається пошук стратегічних шляхів розвитку, трансформації внутрішньої структури та географічного розширення через приєднання нових членів, теоретичне визначення майбутнього Європейського Союзу знову перетворилося в актуальну задачу для політичних еліт та наукового товариства України.

Вивчення моделей європейської інтеграції зумовлене об'єктивною необхідністю пошуку нових шляхів інтеграційного розвитку, неможливістю подальшого географічного розширення ЄС без кардинальних концептуальних змін у підходах до європейського будівництва, необхідністю формування не стільки інтеграційних моделей, скільки нової концепції, що включає обґрунтовану філософію нового Союзу, нову логіку його розвитку.

Отже, можна резюмувати, що у вивченні європейських інтеграційних процесів пріоритетними напрямками досліджень є вивчення таких питань, як: зародження та розвиток ідеї Об'єднаної Європи; основні напрямки розширення інтеграційних процесів; головні етапи процесу створення та становлення Європейського Союзу – як організації об'єднаних країн Європи; напрямки європейської політики Франції та Федеративної Республіки Німеччина.

Незважаючи на те, що тема ідеї Об'єднаної Європи є досить розробленою в історичній науці, й досі актуальними залишаються питання, пов'язані з історією співробітництва країн Західної Європи, зокрема, Франції та Федеративної Республіки Німеччини – країн, яких і зараз називають "локомотивом" об'єднаної Європи. На сучасному етапі відбувається фактологічне накопичення матеріалу, перші спроби осмислення змін у європейській політиці Франції та ФРН в контексті співпраці. Бракує наукових праць, які скеровані на дослідження спільної політики ФРН та Франції в контексті європейських інтеграційних процесів саме періоду розгортання ідеї Об'єднаної Європи та набуття актуальності спільного простору серед європейських країн (1969 – 1990-х рр.). Вказані позиції мають потенціал перспективного наукового осмислення.

Джерела та література

1. Кривонос Р.А. Німеччина у структурі європейського співробітництва: Автореф. дис... канд. істор. наук. – К., 2002.
2. Мірхан Б. Европейская политика Франции (80 – нач. 90-х годов): Автореф. дисс. канд. істор. наук. – К., 1993.
3. Омельченко А.В. Франко-німецькі відносини у контексті євроінтеграційних процесів (друга половина 40-х – друга половина 60-х років ХХ ст.): Автореф. дис... канд. істор. наук. – Донецьк, 2007.
4. Погорська І.І. Євроінтеграційна політика Франції. Автореф. дис... канд. істор. наук. – К., 2002.
5. Ченчик Д.В. Ідея об'єднаної Європи та пошук шляхів її реалізації: Автореф. дис... канд. істор. наук. – Харків, 2007.
6. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: заснування та етапи становлення. – К., 2001.
7. Кудряченко А.І. Європейська політика ФРН (70-90-ті рр.). – К., 1996.
8. Кондратюк С.В. Європейська політика об'єднаної Німеччини. – К., 2008.
9. Манжолла В.А., Білоусов М.М., Гайдуков Л.Ф. та ін. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945-70-ті роки) – К., 1999.
10. Мартинов А.Ю. Українсько-німецьке співробітництво у контексті європейської інтеграції (90-ті роки ХХ ст.). – К., 2000.
11. Мартинов А.Ю. Об'єднана Німеччина: від "Боннської" до "Берлінської" республіки (1990-2005 рр.). – К., 2006.

Доценко К. А. Идея объединенной Европы в исследованиях украинских историков (1990-е гг. – начало XXI в.)

В статье рассматриваются историографические аспекты идеи объединенной Европы. Автор анализирует монографические и диссертационные работы современных украинских ученых по проблеме, определяет особенности интеграционных процессов в Европе.

Ключевые слова: евроинтеграция, ЕС, объединенная Европа, историография

Docenko K. O. The idea of united Europe in the works by ukrainian historians (90-ies – beginning of XXI century)

The article explores the historiography aspects of the idea of united Europe. The author analyses topic-related monographic and dissertational works of modern Ukrainian scientists, defines the specificity of integration processes in Europe.

Keywords: Eurointegration, EU, united Europe, historiography